

СХВАЛЕНО

Науково - методичною радою
КВНЗ «Вінницька академія
безперервної освіти»

Протокол №2

від 05.09.2024 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказом Департаменту
гуманітарної політики Вінницької
обласної державної адміністрації

30.10.2024 р. №290

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

декоративно-ужиткового напрямку

гуртка «НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ»

Початковий та основний рівні

ОБГОВОРЕНО ТА СХВАЛЕНО
Педагогічною радою Вінницького
обласного центру технічної
творчості учнівської молоді
протокол № 2 від 27.05.2024
Голова педради
_____Петро ЖУПАНОВ

Взято за основу Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку: вип. 2 / за ред. Биковського Т.В., Шкури Г.А. – К.: УДЦПО, 2016- В. 2. – 267 с.

Укладач:

Коваль Олена Андріївна – керівник гуртка Вінницького обласного центру технічної творчості учнівської молоді.

Рецензент:

Пилипчук О.Г., завідувача відділом Вінницького обласного центру технічної творчості учнівської молоді.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність навчальної програми з народної творчості пов'язана з необхідністю національно-культурного відродження України через формування національної самосвідомості, творчого мислення особистості через знайомство з українською народною творчістю.

Ця програма містить найпростіші відомості для заняття українським народним мистецтвом, промислами та ремеслами, що не вимагають складного обладнання, виховують майстерність та естетичний смак.

Програма адаптована, в основу програми роботи гуртка покладені типові програми гуртків декоративно – ужиткового та образотворчого профілю («Навчальні програми з позашкільної освіти. Художньо-естетичний напрям. Випуск 2 - Київ: «Грамота», 2016).

Метою навчальної програми є формування компетентностей особистості у процесі опанування виготовлення виробів народної творчості.

Основні завдання полягають у формуванні таких компетентностей:

- пізнавальна – ознайомлення з основними поняттями та теоретичними знаннями в різних галузях народної творчості, технологічними процесами виготовлення виробів у різних техніках;
- практична – оволодіння вміннями та навичками виготовлення виробів у різних техніках, напрацювання, закріплення та поглиблення вмінь і навичок використання різних матеріалів та інструментів при їх виготовленні;
- творча – розвиток творчих здібностей, просторової уяви, фантазії, стійкого інтересу до народної творчості;
- соціальна – виховання дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; виховання культури праці, дисциплінованості, точності й акуратності; організація змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань і стану здоров'я.

Навчальна програма побудована лінійним способом, наступний навчальний матеріал викладається на основі вже вивченого й у тісному взаємозв'язку з ним.

Програма передбачає навчання дітей у групах початкового та основного рівнів:

- початковий рівень – 144 год. (4 год. на тиждень);
- основний рівень – 216 год. (6 год. на тиждень).

Зміст програми передбачає теоретичні та практичні заняття, а також різноманітні форми їх проведення.

Програма передбачає основні етапи навчальної роботи, а саме:

- тренувальні вправи вихованців гуртка щодо виконання окремих прийомів, з яких складається операція (технологія), яку вивчають;
- практичні роботи із застосування вивчених прийомів; послідовність у вивченні та засвоєнні декількох основних операцій, які становлять певний рівень в оволодінні навчальним матеріалом;
- обґрунтування трудових операцій із дидактичної точки зору.

Під час навчання вихованці поступово опановують різні техніки, прийоми виготовлення різноманітних виробів. Вони отримують початкові відомості про взаємозв'язок матеріалу, форми й декорування виробів, їх залежність від призначення, поняття про ритм, рапорт, симетрію, асиметрію, гармонію кольорів в оздобленні виробів.

На заняттях початкового рівня вихованці знайомляться з культурою українського народу, історією народної творчості різних видів, здійснюють перші кроки в оволодінні традиційними українськими промислами.

Програма побудована за принципом доступності навчального матеріалу для дітей, відповідності його обсягу віковим особливостям і рівню попередньої підготовки. Гуртківці знайомляться з правилами організації робочого місця, збирання, сортування та зберігання різноманітних доступних матеріалів для роботи в гуртку, мають оволодіти прийомами роботи різними інструментами, обробки матеріалів; вивчити потрібні технологічні прийоми та правила безпеки.

На заняттях основного рівня вихованці закріплюють набуті навички та вміння, опановують нові. Вони самостійно складають план роботи над виробом, працюють із замальовками, ескізами, кресленнями, створюють за власним задумом вироби для оформлення приміщень закладу освіти і свого житла. Така діяльність сприяє розвитку творчого потенціалу дітей. Для вихованців дуже корисними є екскурсії до місцевих музеїв, зустрічі з народними умільцями.

Щороку рівень базових знань і вмінь гуртківців оцінюється за спеціально розробленими критеріями. Контроль знань і практичних навичок передбачає такі форми: усне опитування педагогом або іншими вихованцями; письмове опитування, яке періодично використовується на підсумкових заняттях у формі тематичних диктантів тощо; різноманітні вікторини та ігри. Результати участі в конкурсах, змаганнях, виставках є критерієм для оцінювання здобутих гуртківцями знань.

Виходячи з мети та завдань, сформульованих у програмі, на заняттях гуртка застосовуються різні форми організації освітнього процесу: теоретичні та практичні заняття, робота в малих групах, індивідуальні навчальні проекти тощо.

Програма передбачає індивідуальну роботу з вихованцями, які потребують удосконалення набутих умінь, навичок та підвищення

майстерності при виготовленні різноманітних виробів народних промислів відповідно до їх творчих здібностей, обдарованості, віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я.

Програма є орієнтовною. Відповідно до організаційно-педагогічних умов гуртка, групи, творчого об'єднання, можуть бути внесені зміни.

Початковий рівень Навчально-тематичний план

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичні	практичні	усього
1	Вступ	2	-	2
2	Створення прикрас. Східно-подільське намисто	4	28	32
3	Створення прикрас. Вишита бинда	2	22	24
4	Солом'яна павука – головний оберіг оселі	4	20	24
5	Вишивка у елементах побуту. Серветка	4	20	24
6	Писанкарство. Східно-Подільська писанка	2	22	24
7	Екскурсії, свята, виставки	12	-	12
8	Підсумок	2	-	2
	Разом	32	112	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ -2 години

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Робоча кімната. Характеристика інструментів та матеріалів, які будуть використовуватися протягом навчального року. Правила безпеки праці на заняттях. Види народної творчості та історія їх розвитку: прикраси, обереги для оселі, писанкарство, вишивка тощо. Показ робіт, виготовлених у гуртку в попередні роки та роботи майстрів окремих видів ремесел. Перегляд виставки робіт гуртків.

2. Шийні жіночі прикраси Східного Поділля -32 години

Історія виникнення й розвитку шийних жіночих прикрас Східного Поділля. Його класифікація та види: корали, баламути, дукачі, згарди, пацьорки, лускавки, скляне (так зване «гадюче» намисто).

Фунції прикрас: естетична, захисна й інформативна.

Оберегові та ритуальні прикраси. Основні правила збирання намиста.

Правильне з'єднання елементів. Правила носіння та зберігання.

Практична частина. Збирання скляного намиста та намиста з штучних матеріалів.

3. Традиційні зачіски дівчат Східного Поділля та прикраси для них. Вишита бинда - 24 години

Бинда у стародавньому народному побуті. Пояснення атрибуту жіночих прикрас та значення символу. Народні вірування та прикмети.

Практична частина. Підготовка матеріалів для виготовлення прикраси. Пояснення традиційної кольорової гамми. Основні техніки вишивки.

4. Солом'яна павука – головний оберіг оселі - 24 години

Використання соломи в обрядах та побуті українців. Оберегові функції виробів з соломи. Види соломи, які використовуються в різних видах робіт, їх характеристика.

Традиційна прикраса української хати на Різдво – солом'яна "павука".

Розкриття символізму виробу під назвою «Солом'яна павука» та пояснення його оберегових функцій.

Практична частина. Підготовка соломи до роботи: сортування, замочування. Плетення елементів («пірамідок») павуки із соломи. Збирання пірамідок в один виріб. Пояснення конструкції.

5. Вишивка у елементах побуту. Серветка -24 години

Вишивка – традиційний український вид декоративно-ужиткового мистецтва. Давнє виготовлення та фарбування ниток для вишивки. Історичні техніки вишивки, що побутували на території Східного Поділля: низь, качалочка, верхоплут, гладь, а також мережки різних видів. Дослідження різновиду швів у відповідності до виробів та їх призначення.

Практична частина. Виготовлення серветки – підбір тканини, вибір техніки оформлення. Мережка «прутиком» - «пруткування». Оздоблення вишитими елементами технікою верхоплут та низь, або рахункова гладь.

6. Писанкарство - 24 години

Історія виникнення писанки. Вірування українців, пов'язані із писанням писанок. Бесіда про традиції народного святкування Великодня. Крашанки та писанки, їх відмінності. Мистецтво писанкарства. Регіональні особливості

писанок Східного Поділля, їх символіка та орнаментика. Крапанка – техніка виконання. Символіка. Значення окремих елементів на писанках і прийоми їх виконання. Інструменти та матеріали для писанкарства.

Практична частина. Виготовлення крапанки. Виконання різних символів на писанках. Прикрашення писанок геометричними символами. Розпис вихованцями писанок за власним задумом.

7. Екскурсії, конкурси, свята, виставки - 12 години

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

8. Підсумок -2 години

Підведення підсумків. Виставка робіт.

Основний рівень Навчально-тематичний план

З/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичні	практичні	усього
1	Вступ			
2	Автентичний стрій. Регіональні особливості Східного Поділля	3	-	3
3	Шийна прикраса Східного Поділля – згарда	3	30	33
4	Святкова прикраса на голову – квітчаста бинда	3	30	33
5	Спідниця з підбоєм – невід’ємний елемент жіночого одягу Східного Поділля	3	30	33
6	Сорочка – головний атрибут українського національного строю	6	90	96
7	Перспективи розвитку різних напрямків народної творчості	3	-	3
8	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	-	12
9	Підсумок	3	-	3
	Разом	36	190	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ - 3 години

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік. Правила поведінки в колективі. Організаційні питання. Робоча кімната. Інструменти та матеріали. Правила безпеки на заняттях.

2. Автентичний стрій. Регіональні особливості Східного Поділля - 3 години

Поняття «автентичний стрій». Історія, головні атрибути, регіональні відмінності строю Східного Поділля. Практичне призначення окремих елементів. Особливості крою. Топонімічна приналежність.

3. Шийна прикраса Східного Поділля – згарда - 33 години

Пояснення призначення та конструкції. Регіональна унікальність прикраси. Способи створення. Перегляд відтворених зразків та фотографій автентичних виробів, що збереглися. Підбір матеріалів для виготовлення. Обладнання робочого місця.

Практична частина. Порядок роботи. Вибір кольорової гамми. Створення прикраси.

4. Святкова прикраса на голову – квітчаста бинда - 33 години

Бинда у стародавньому народному побуті. Пояснення атрибуту жіночих прикрас та значення символу. Народні вірування та прикмети.

Практична частина. Підготовка матеріалів для виготовлення прикраси. Підбір традиційної кольорової гамми. Основні техніки виготовлення стрічкових прикрас. Виготовлення квіткових елементів зі стрічок. Збирання прикраси.

5. Спідниця з підбоям – невід’ємний елемент жіночого одягу Східного Поділля - 33 години

Традиційна жіноча спідниця – елемент побуту жінок України. Особливості жіночого строю Східного Поділля. Елементи декору спідниці, що характеризують топоніміку. Підбій – що це і для чого?

Особливості крою:

- три защіпи (прострочки понизу спідниці), нашита декоративна стрічка;
- пояс на зав’язці;
- підбій – обтяжувач подолу, додаткова тканина пришита із середини по низу спідниці.

Практична частина. Зняття мірок. Вибір тканини, вибір конструкції. Розрахунок пишності, оформлення збірок. Декорування. Розкрій. Пошив.

6. Сорочка – головний атрибут українського національного строю - 6 годин

Найдавніший одяг України – вишита сорочка. Історія українського народного вбрання, що починається з часів Русі. Писемні згадки. Фрески історичних пам'яток. Різновиди одягу залежно від пори року, соціального стану та заможності. Особливості жіночого строю Східного Поділля. Димка (спідниця), запаска, крайка. Фартух та нагрудник.

Види жіночих сорочок за кроєм – уставкова, без уставкова та «на гестці».

Розбір безуставкового крою. Вишиті елементи, їх розміщення та притаманні взори.

Практична частина. Зняття мірок, побудова викрійки. Вибір та розрахунок тканини. Крій. Вишивка. Збирання – ручне або машинне. Особливості та секрети.

7. Перспективи розвитку різних напрямків народної творчості – 3 години

Огляд різних напрямків та перспектив розвитку народної творчості: писанкарства, петриківського розпису, української народної вишивки, бісероплетіння, художньої вишивки, килимарства, гончарства, різьблення по дереву тощо.

8. Екскурсії, конкурси, свята, виставки - 12 годин

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Зустрічі з народними майстрами.

9. Підсумок - 3 години

Підведення підсумків. Виставка виробів.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- основні види народної творчості;
- значення символіки писанок, взорів вишивки;
- прийоми виготовлення писанки;
- основні властивості кольорів та їх співвідношення;
- властивості різних матеріалів: штучних та природних намистин, бісеру; ниток для вишивання; соломки; тканин тощо;

- види декоративного оформлення вишитих та зібраних прикрас традиційного строю;
- правила поведінки та безпеки під час занять;
- прийоми та декоративні шви у вишивці, основні шви, що застосовуються в конструюванні одягу;
- особливості регіонального походження автентичного строю;
 - походження та значення кольорів у писанкарстві;
- способи з'єднання деталей з соломки.

Вихованці мають уміти:

- складати план роботи над виробом;
- виконувати малюнки та ескізи виробу;
- підбирати необхідні матеріали для виготовлення виробів;
- самостійно виконати малюнок для писанки;
- скроїти основні елементи етноодягу;
- збирати, сортувати та підготувати соломку до роботи;
- виготовляти нескладні вироби з намистин, бісеру, стрічок;
- підготувати тканину до виготовлення виробів;
- виготовити прості прикраси;
- виконати основні шви пошиття та вишивки;
- виконати прості елементи автентичних взорів;
- відтворити технологію написання писанки.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ

№ з/п	Основне обладнання	Кількість
Виготовлення намиста		
<i>Інструменти</i>		
1	Ножиці побутові	20 шт
2	Лінійка дерев'яна 300 мм	20 шт
<i>Приладдя</i>		
1	Приладдя для викладання намиста пластикове	20 шт
2	Органайзери для зберігання намистин та бісеру	20 шт
<i>Матеріали</i>		
1	Намистини штучні різного діаметру	20 пак
2	Нитки бавовняні різної товщини	20 шт
3	Свічки для навощування нитки	20 шт
4	Сірники	20 шт
<i>Зразки, іконографічні матеріали</i>		
1	Роздруківки документальних фото жіночих прикрас Східного Поділля	1 компл
2	Відтворені авторські зразки	1 компл
Виготовлення вишитої бинди		

<i>Інструменти</i>		
1	Голки звичайні та для бісеру	20 шт
2	Ножиці для рукоділля	20 шт
<i>Матеріали</i>		
1	Стрічки оксамитові шириною 20 мм	20 шт
2	Кромка швейна білого кольору	10 м
3	Нитки швейні білого та чорного кольору	20 шт
4	Нитки для бісеру титан 100	20 шт
5	Різнокольорові намистини	20 пак
6	Бісер різного кольору та діаметру	20 пак
7	Папір білий	10 компл
8	Олівці прості	20 шт
9	Олівці кольорові	10 упак
<i>Зразки, іконографічні матеріали</i>		
1	Роздруківки документальних фото жіночих прикрас Східного Поділля	1 компл
2	Відтворені авторські зразки	1 компл
Солом'яна павука – головний оберіг оселі.		
<i>Інструменти</i>		
1	Ножиці побутові	20 шт
<i>Матеріали</i>		
1	Солома для виготовлення	20 компл
2	Нитки бавовняні 10 ном	20 шт
3	Скріпки для підвішування	20 шт
4	Дріт для просилення нитки	20 шт
Писанкарство		
<i>Інструменти</i>		
1	Писачок середньої товщини	20 шт
2	Простий олівець	20 шт
3	Серветки паперові	20 упак
4	Ложки звичайні	20 шт
<i>Матеріали</i>		
1	Яйця курячі	30 шт
2	Ємність для фарби 0,5 л	20 шт
3	Фарбники анілінові для писанок	5 компл
4	Оцет для обезжирення яєць	4 пл
5	Віск для розпису	20 шт
6	Свічки для нагрівання писачка	20 шт
7	Сірники	20 шт
<i>Друковані</i>		
<i>Таблиці та плакати, етнографічні альбоми</i>		
1	Геометричний поділ яєць	1 компл
2	Правила безпеки	1 компл

Виготовлення декоративної серветки		
<i>Інструменти</i>		
1	Голки для вишивання та змережування	20 компл
2	Ножиці для рукоділля	20 шт
3	Лінійка дерев'яна 300 мм	20 шт
Матеріали		
1	Відрізки рівномірної тканини для вишивки різного розміру	
2	Нитки для вишивки «Муліне»	20 компл
<i>Друковані</i>		
<i>Таблиці та плакати, етнографічні альбоми</i>		
1	Геометричні зори рахункових технік, зразки	1 компл
2	Правила безпеки	1 компл
Виготовлення згарди		
<i>Інструменти</i>		
1	Голки звичайні та для бісеру	20 шт
2	Ножиці для рукоділля	20 шт
<i>Матеріали</i>		
1	Стрічки оксамитові шириною 20 мм	20 шт
3	Нитки швейні білого та чорного кольору	20 шт
4	Нитки для бісеру титан 100	20 шт
6	Бісер різного кольору	20 компл
7	Органайзер для сортування бісеру	20 шт
<i>Зразки, іконографічні матеріали, роздруковані фото</i>		
1	Роздруківки документальних фото жіночих прикрас Східного Поділля	1 компл
2	Відтворені авторські зразки	1 компл
3	Правила безпеки	1 компл
Виготовлення квітчастої бинди		
<i>Інструменти</i>		
1	Голки швейні	20 компл
2	Ножиці для рукоділля	20 шт
3	Сірники для оплавлення стрічок	20 шт
Матеріали		
1	Нитки швейні різнокольорові	20 шт
2	Стрічки атласні	20 компл
3	Стрічки оксамитові широкі	10 м
4	Кромка швейна біла	10 м
5	Скляні намистини	20 пак
6	Пістолет силіконовий	10 шт
<i>Зразки, іконографічні матеріали, роздруковані фото</i>		

1	Роздруківки документальних фото жіночих прикрас Східного Поділля	1 компл
2	Відтворені авторські зразки	1 компл
3	Правила безпеки	1 компл
Пошиття спідниці		
<i>Інструменти</i>		
1	Голки швейні	20 компл
2	Ножиці для розкрою	20 шт
3	Метр швейний	20 шт
<i>Матеріали</i>		
1	Нитки швейні різнокольорові	20 шт
2	Тканина	20 компл
3	Стрічки для декору	20 компл
<i>Спеціалізоване приладдя</i>		
1	Швейна машинка побутова	3 шт
2	Праска для відпарювання	3 шт
<i>Зразки, іконографічні матеріали, роздруковані фото</i>		
1	Роздруківки документальних фото жіночих прикрас Східного Поділля	1 компл
2	Відтворені авторські зразки	1 компл
3	Правила безпеки	1 компл
Створення вишитої сорочки		
<i>Інструменти</i>		
1	Голки швейні, голки вишивальні тупі	20 компл
2	Ножиці для розкрою	20 шт
3	Метр швейний	20 шт
<i>Матеріали</i>		
1	Нитки вишивальні «Муліне» різнокольорові	20 компл
2	Тканина рівномірна	20 компл
3	Нитки для збирання сорочки	20 шт
<i>Спеціалізоване приладдя</i>		
1	Швейна машинка побутова	3 шт
2	Праска для відпарювання	3 шт
3	Правила безпеки	1 компл

ЛІТЕРАТУРА

1. Воропай О. Звичаї нашого народу / О. Воропай. – К.: 1998.
2. Свидницький А. Твори, 1958, с. 408 – 472.
3. Локальна історія. Одяг мешканців Східного Поділля.
<https://localhistory.org.ua/>
4. Поділля. Народне вбрання.
http://arshistorian.blogspot.com/2020/11/blog-post_94.html

5. Блог етномайстерня Коло.
<http://etnomaysternyakolo.blogspot.com/search?updated-max=2017-12-07T02:15:00-08:00&max-results=7>
6. Гура Л. П. Прикрась свій дім / Л.П. Гура. – К. : Техніка, 1990. – 303 с.
7. Історія українського мистецтва: в 6 т. – К.: Рад. енци.; Рад. мист. 1941–1967 рр., 1968. – 450 с.
8. Ковальчук О. В. Українське народознавство / О.В. Ковальчук. – К.: Освіта, 1994. – 176 с.
9. Кондратюк А. З вишневого саду / А.З. Кондратюк. – К.: Молодь, 1991. – 112 с.
10. Кочережко О. Сонячні барви / О. Кочережко. – К.: Веселка, 1978. – 135 с.
11. Легенький Ю. Г. Від ремесла до творчості / Ю.Г. Легенький. – К.: Час, 1990. – 152 с.
12. Литвинець Е. Голки, нитки, намистинки / Є. Литвинець. – К.: Веселка, 1989.
13. Українська народна іграшка. – Львів, 1980.
14. Художні промисли України. – К.: Мистецтво, 1979.
15. Бебешко Л. Українські вишиванки. Орнаменти, композиції /Л.Бебешко – К.:yakaboo, 2019
16. Бебешко Л. Українська вишиванка. Мальовничі узори, мотиви, схеми крою/Л.Бебешко – К.: Клуб сімейного дозвілля, 2021
17. Бебешко Л. Вишивальні традиції України: «білі» та «писані» сорочки/Л.Бебешко – К.: Клуб сімейного дозвілля, 2022
18. Чумарна М. Вишивання долі. Символіка і техніка шитва/М.Чумарна – К.: Априорі, 2009